

Wrocław, dnia 27.01.2022 r.

REKOMENDACJE
POLSKIEGO TOWARZYSTWA STOMATOLOGICZNEGO
W ZAKRESIE UTRZYMANIA HIGIENY JAMY USTNEJ
U DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM
W TRAKCIE OBOWIĄZYWANIA STANU EPIDEMII

Szanowni Państwo,

mając na względzie fakt:

- wprowadzenie na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, od dnia 20.03.2020 r. do odwołania, stanu epidemii w związku z zakażeniami wirusem SARS-CoV-2 ¹
- kierowania przez Państwa do PTS licznych zapytań w powyższym zakresie,
- pojawiania się różnych stanowisk w tytułowej sprawie,

niniejszym przedstawiamy Państwu rekomendacje PTS w przedmiocie utrzymania higieny jamy ustnej u dzieci przebywających na terenie przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkole podstawowej, instytucjach opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 lub korzystających z innych form wychowania przedszkolnego w trakcie obowiązywania stanu epidemii.

Otóż analiza podstaw normatywnych² powyższej kwestii pozwala stwierdzić, iż nie ma wśród nich bezwzględnego zakazu utrzymywania działań dotyczących higieny w jamie ustnej

¹ Stan epidemii został wprowadzony Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii, wydanym na podstawie art. 46 ust. 2 i 4 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz. U. z 2019 r. poz. 1239 i 1495 oraz z 2020 r. poz. 284, 322 i 374).

² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 maja 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii <https://dziennikustaw.gov.pl/D2021000086101.pdf>
Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 maja 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20210000879/O/D20210879.pdf>
Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 maja 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii <https://dziennikustaw.gov.pl/D2021000090501.pdf>
Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 maja 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii <https://dziennikustaw.gov.pl/D2021000095701.pdf>
Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 czerwca 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii <https://dziennikustaw.gov.pl/D2021000101301.pdf>
Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 czerwca 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20210001054/O/D20211054.pdf>
Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 czerwca 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii <https://dziennikustaw.gov.pl/D2021000111601.pdf>
Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 czerwca 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii <https://dziennikustaw.gov.pl/D2021000112501.pdf>
Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii <https://dziennikustaw.gov.pl/D2021000114501.pdf>
Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 lipca 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii <https://dziennikustaw.gov.pl/D2021000126201.pdf>

u podopiecznych ww. placówek, realizowanej chociażby poprzez szczotkowanie zębów, w niniejszym okresie; na oficjalnych stronach rządowych w zakresie aktualnych zasad i ograniczeń brak jest takich, które zakazywałyby powyższych działań, a żłobki i przedszkola są otwarte i sprawują opiekę nad dziećmi³.

Co najważniejsze na oficjalnej stronie rządowej w zakładce Urzędy, instytucje, placówki RP⁴ ukazało się zalecenie organizacyjne dotyczące szczotkowania zębów u dzieci w przedszkolach w okresie epidemii koronawirusa SARS-CoV-2 z dnia 22.10.2021 r. (zwane dalej „**Zaleceniem organizacyjnym**”), w którym wyraźnie wskazano, iż szczotkowanie zębów po posiłkach przez dzieci w przedszkolach może być realizowane w okresie epidemii koronawirusa SARS-CoV-2. Zostały jednak w tym zakresie zastrzeżone dwa warunki:

- zapewnienie szczotkującym dzieciom stałego nadzoru wychowawcy/opiekuna grupy,
- przygotowanie organizacyjne placówki zmniejszające ryzyko transmisji zakażenia.

Powyższe implikuje przyjęcie przez zarządzających ww. podmiotami (np. dyrektorzy, zarządy stowarzyszeń czy fundacji, itp.) decyzji dotyczącej utrzymywania higieny w jamie ustnej u swoich wychowanków poprzez zrealizowanie stosownych działań, które pozwolą na zachowanie opisanych wcześniej warunków wynikających z podwyższonego reżimu sanitarnego⁵, umożliwiając w ten sposób wskazane zabiegi higienizacyjne, kierując się zdrowiem dzieci.

Rzeczony Zalecenie organizacyjne wskazuje na trzy kwestie:

1. sposobu, w tym warunków, wykonywania czynności higienizacyjnych obejmujących szczotkowanie zębów,
2. edukacyjne polegające na zwielokrotnieniu zajęć dotyczących higieny jamy ustnej w ramach programu wychowania przedszkolnego

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 sierpnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii <https://dziennikustaw.gov.pl/D2021000158301.pdf>

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 września 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii <https://dziennikustaw.gov.pl/D2021000175401.pdf>

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 października 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii <https://dziennikustaw.gov.pl/D2021000187801.pdf>

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 października 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii <https://dziennikustaw.gov.pl/DU/2021/1967>

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 listopada 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii <https://dziennikustaw.gov.pl/DU/2021/2177>

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 listopada 2021 r. w sprawie zakazów w ruchu lotniczym <https://dziennikustaw.gov.pl/DU/2021/2176>

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2021 r. w sprawie zakazów w ruchu lotniczym <https://dziennikustaw.gov.pl/D2021000230001.pdf>

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 grudnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii <https://dziennikustaw.gov.pl/D2021000231101.pdf>

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 grudnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii <https://dziennikustaw.gov.pl/D2021000233001.pdf>

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii <https://dziennikustaw.gov.pl/D2021000237801.pdf>

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 2021 r. w sprawie zakazów w ruchu lotniczym <https://dziennikustaw.gov.pl/D2021000241001.pdf>

³ <https://www.gov.pl/web/koronawirus/aktualne-zasady-i-ograniczenia>

⁴ Zalecenia organizacyjne dotyczące szczotkowania zębów u dzieci w przedszkolach w okresie epidemii koronawirusa SARS-CoV-2 - Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Gdańsku - Portal Gov.pl (www.gov.pl)

⁵ W tym zakresie należy stosować się do wytycznych GIS <https://www.gov.pl/web/gis/wytyczne-przeciwepidemiczne-glownego-inspektora-sanitarnego-dla-przedszkoli-oddzialow-przedszkolnych-w-szkole-podstawowej-i-innych-form-wychowania-przedszkolnego-oraz-instytucji-opieki-nad-dziecmi-w-wieku-do-lat-3---v-aktualizacja>

3. żywieniowe, wskazujące na podawanie do posiłków i pomiędzy posiłkami wody mineralnej zamiast innych napojów, w szczególności tych słodzonych cukrem.

W odniesieniu do pierwszej kwestii, tj. sposobu, w tym warunków, wykonywania czynności higienizacyjnych obejmujących szczotkowanie zębów, Zalecenie organizacyjne w sposób bardzo precyzyjny, jak również właściwy określa te warunki:

„1. Szczotkowanie zębów powinno odbywać się w łazience przeznaczony dla danej grupy przedszkolnej.

2. Przed rozpoczęciem szczotkowania zębów dzieci oraz wychowawca/opiekun grupy powinni umyć ręce wodą z mydłem, a następnie osuszyć je papierowym ręcznikiem.

3. W czasie szczotkowania zębów może przebywać w łazience taka liczba dzieci, aby każde z nich miało dostęp do odrębnej umywalki.

4. Dzieci powinny używać do szczotkowania zębów:

- osobistych, oznakowanych zestawów wielorazowych, czyli szczoteczek i kubeczków (które po użyciu powinny być pojedynczo wypłukane i odstawione do wysuszenia w taki sposób, aby nie stykały się ze sobą) oraz osobistej pasty do zębów z fluorem dostosowanej do wieku dzieci,

lub

- szczoteczek i kubków jednorazowych, które po użyciu należy niezwłocznie wyrzucić do pojemnika na odpady komunalne, znajdującego się w łazience.

W tym wariantcie można stosować wspólną pastę do zębów z fluorem dostosowaną do wieku dzieci.

5. W czasie szczotkowania zębów przez dzieci, wychowawca/opiekun grupy powinien zaaplikować każdemu dziecku na szczoteczkę niewielką ilość pasty z fluorem dostosowanej do wieku, poinstruować o prawidłowych zasadach szczotkowania zębów oraz nadzorować cały proces.

Wychowawca/opiekun grupy powinien zastosować maskę chirurgiczną, a po zakończeniu szczotkowania umyć/zdezynfekować ręce.

6. Osoba sprzątająca, zabezpieczona w środki ochrony osobistej: fartuch flizelinowy, rękawice, maskę chirurgiczną, po każdej zakończonej sesji szczotkowania zębów, pomiędzy poszczególnymi grupami dzieci, powinna przeprowadzić sprzątkanie i dezynfekcję łazienki:

- dezynfekcję umywalk roztworem wirusobójczym,
- wywietrzenie łazienki,
- umycie podłogi.”

Decyzja w zakresie zabiegów higienizacji u podopiecznych w trakcie trwania stanu epidemii musi być podejmowana przez Państwa indywidualnie, w zakresie każdego przypadku z osobna, z uwzględnieniem co najmniej powyższych wytycznych.

Na stronie Ministerstwa Zdrowia jest dostępna informacja, która w sposób rzeczowy i konkretny odnosi się do przedmiotowej kwestii jeszcze w czasie przed wybuchem pandemii koronawirusa. Otóż: „Aby zapobiec próchnicy zębów u dziecka, rodzice powinni zadbać nie tylko o higienę jego jamy ustnej, ale również o:

- zdrowe odżywianie, np. unikanie produktów bogatych w cukier;
- uzupełnianie związków fluoru;
- wczesne leczenie próchnicy, **także zębów mlecznych.**

Zaangażowanie opiekunów przedszkolnych jest bardzo ważne dla wyrobienia prawidłowych nawyków szczotkowania zębów u dzieci.”⁶

Ten szczególny czas, w jakim znajdujemy się obecnie wszyscy, wymaga od nas stosowania się do wszelkich norm, jakie wynikają z obowiązujących aktów prawnych, jak również wskazań sugerowanych przez Ministerstwo Zdrowia, ale również wymaga od nas szczególnych działań w zakresie profilaktyki zdrowotnej. Zabiegi higienizacji są kluczowe dla zdrowia dzieci (zapobiega rozwojowi wielu chorób), jak również dla realizowania prawidłowych wzorców zachowań u dzieci, co wpływa na całe społeczeństwo.

Jednocześnie apelujemy o bieżące monitorowanie i stosowanie się do przepisów prawnych w zakresie ograniczeń związanych z obecnym stanem epidemii, jak również do wszelkich wytycznych w powyższym zakresie korzystając z oficjalnych źródeł.

Z wyrazami szacunku,

.....

PREZYDENT
Polskiego Towarzystwa Stomatologicznego
Prof. dr hab. Marzena Dominiak

---

⁶ <https://www.gov.pl/web/zdrowie/szczotkowanie-zebow-przez-dzieci-w-przedszkolu>